

معرفی اجمالی

ساحت عرفان

ضمیمه ی شماره ۱۹/۲۹ کتاب معرفی حکمت سرا

www.hekmatjoo.ir

ویرایش پاییز ۹۴

فهرست :

- ۱-تعریف ساحت..... ۲
- ۲- بیان هدف و ضرورت ارائه ی ساحت..... ۳
- ۳-ارائه ی تعریف و طبقه بندی حوزه های کلی..... ۵
- ۴-طبقه بندی و تعریف عناوین اصلی..... ۶
- ۵-تعیین جایگاه کاربردی عناوین اصلی..... ۱۴
- ۶-معرفی کتب و منابع موجود..... ۱۵
- ۷- معرفی متفکران و راه های ارتباطی با ایشان..... ۲۶
- ۸- ارائه ی تاریخچه ساحت..... ۲۷
- ۹- تعیین حداقل های ساحت..... ۲۸
- ۱۰- تعیین حداقل پیشنهادها برای ساحت..... ۲۹
- ۱۱- انطباق محتوای ساحت با کتب نظام فعلی..... ۳۰
- ۱۲- آسیب شناسی ساحت..... ۳۱
- ۱۳- شیوه های اختصاصی ارائه ی محتوای ساحت..... ۳۲
- ۱۴- معرفی ارزیابان و تصدیقگران ساحت..... ۳۳

هو الحكيم

نشوی واقف یک نکته ز اسرار وجود تا نه سرگشته شوی دایره امکان را

این متن به دنبال معرفی ساحت عرفان با توجه به منظر امام خمینی (ره) است تا با استمداد از کلام آن عارف بزرگ و جامع، به نگاه دقیق و بلند عرفان به توحید دست یابیم و به مخاطب متخصص این جزوه منتقل کنیم که لازم است حکمتجویان هدف عرفان را که لقاء پروردگار با عنایت خاص ولی زمان عج الله تعالی فرج و شریف است، را تعلیم یابند. امیدواریم مورد عنایت ایشان قرار گیریم.

۱- تعریف ساحت عرفان

برای تعریف ساحت عرفان لازم است ابتدائاً تعریفی از عرفان ارائه شود تا با توجه به آن ساحت عرفان مشخص شود. در این راستا به تعریف عرفان از منظر امام خمینی عارف معاصر توجه مبذول می داریم؛ چرا که شخصیت بزرگوار ایشان در عین معاصر بودن و به همراه داشتن آخرین میراث عرفان اصیل اسلامی، دارای جامعیت است که می تواند عرفان جامعی را معرفی کند.

عرفان عبارت است از معرفت خداوند متعال و شئون ذاتی و تجلیات اسمائی و افعالی او با یک نوع مشاهده حضوری، همچنین علم حضوری داشتن به کیفیت صفاتی و مراودات و نتایج الهی در حضرات اسمائی و اعیانی.

ساحت عرفان به دنبال بیان چگونگی سیستم و نظام توحیدی عالم هستی و چگونگی ارتباط انسان با این نظام اسمائی است. در این راستا به حکمتجو می آموزد که موحد کسی است که در پی قلب سلیم، قلبی خالی از مطلق شرک و شک باشد.

۲- بیان هدف و ضروریات اراده‌ی ساحت عرفان

برای درک چشم انداز ساحت نیازمند شناخت ضرورت خود عرفان هستیم که علم عرفان لازمه این امر است.

با توجه به آیه مبارکه «فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ» فطرت انسانی- یادگار دوران الست- با علامت‌ها و نشانه‌های خویش مسیر تعالی را به انسان نشان می‌دهد تا او برای دست‌یابی به دین قیّم، قیام کند. فطرت انسانی دارای گرایش‌ها و تمایلاتی است که در زیر به آن اشاره می‌کنیم:

-گرایش به حق‌جویی

-گرایش به فضیلت و خیر (به طور کلی کمالات)

-گرایش به جمال و زیبایی

-گرایش به خلاقیت و ابداع

-گرایش به پرستش (مطهری، ۱۳۷۳، ۷۴-۹۸)

-عشق به بقا

-عشق به لقاء

-عشق به حریت (شاه آبادی، ۱۳۸۷، ۲۰۳)

-گرایش به انس (همان، ۷۵)

و نفرت از نقص (امام خمینی، ۱۳۸۷، ۱۸۵)

عرفان اسلامی به عنوان درونی‌ترین جنبه دین به دنبال عمیق‌ترین و حقیقی‌ترین پاسخها به این نیازها است، به گونه‌ای که به طور مثال گرایش به حقیقت‌جویی، انسان را به لایه‌های عمیق و باطنی دین رهنمون می‌کند تا جایی که ضمن پاسخگویی به گرایش حقیقت‌طلبی انسان در

ارتباط با زیباترین حقایق هستی یعنی ارتباط با باطن قرآن کریم، حقیقت انسان کامل و نیز حقیقت خود انسان و نهایتاً حقایق تکوینی هستی، آتش عشق و محبت به کمال مطلق در وجود وی شعله می گیرد و با شعله ور شدنش غیر و به تعبیری نقص را در خود می سوزاند و اینگونه موجبات لقاء پروردگار را در خود محقق می سازد و بدین ترتیب گرایشات فطری انسان در مسیر عرفانی به تعالی ترین مصداقها تعلق می گیرد.

و انسان معاصر خسته از تلاشهایی که قرنهاست برای سعادت بشر شکل گرفته است، تلاشهایی که انسان را در تاریکی بیشتر سوق داده است و فریاد استغاثه بشریت را در کشتی شکسته دریای موج و تاریک جهان معاصر به آسمانها برده است. و چنین است که اجتماع بشری امروز به انواع عرفانها چنگ میزند تا ندایی از غیب او را فراگیرد و او را به آرامش بشارت دهد و اینگونه نیاز به عرفان که در همه اعصار یک نیاز فطری بوده است، برای اجتماع انسان امروزی به مطالبه حقیقی تبدیل شده است چرا که باطل به اوج ظهور خود رسیده است و تمام آنچه در دست داشته است را بروز داده است و اینگونه انسان امروز را متنفر و خسته مطالبه گر اوج بروز زیبایی و حق کرده است.

بر همین اساس ارائه و بیان علم عرفان به عنوان روش سلوکی و تربیتی تام و تمامی که مورد نظر اسلام است، توصیه می شود تا حکمتجو با شناخت این ساحت، چگونگی راهیابی به این مسیر احسن را مورد شناسایی قرار دهد.

۳- ارائه، تعریف و طبقه بندی حوزه های کلی ساحت عرفان

در کتب عرفانی تقسیم بندی های مختلفی برای عرفان شده است که در هر تقسیم بندی رویکردی مدنظر قرار گرفته است. به طور مثال از جمله تقسیم بندی ها؛ تفکیک عرفان نظری و عملی و یا تقسیم بندی دیگر براساس تفکیک اسلام و ایمان و مراتب ایمان است. که در اینجا با توجه به مخاطب این ساحت که حکمتجویان می باشند، به یکی دیگر از تقسیم بندی های مشهور یعنی:

(۱) توحید چیست؟

(۲) موحد کیست؟

رجوع کردیم تا ورود به مسئله با توجه به گستره نظام توحیدی عرفان باشد.

۴- طبقه بندی و تعریف عناوین اصلی ساحت عرفان

کلیات عرفان شامل:

۱- سیر تاریخ عرفان (سیر عملی، نظری، منبع شناسی)

۲- زبان عرفان

الف) توحید چیست؟

۱- ظهور و بروز اسماء و صفات الهی

(هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) (حدید: ۳)

(قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) (توحید: ۱)

نگردد واحد از اعداد بسیار	یکی گر در شمار آید به ناچار
به عقل خویش این راز آن جدا کن	حدیث ما سوی الله را رها کن
که با وحدت دویی عین محال است	چه شک داری در آن کاین چون خیال
	است
همه کثرت ز نسبت گشت پیدا	عدم مانند هستی بود یکتا
شده پیدا ز بوقلمون امکان	ظهور اختلاف و کثرت شأن
به وحدانیت حق گشت شاهد	وجود هر یکی چون بود واحد

حق تعالی غیب است و رخسار وی در پرده غیب نهان است و تا پرده از رخسار بر ندارد معلوم نگردد و شناخته نشود. هر جلوه ای که از حق ظاهر شود آن را تجلی گویند، ظهور حق در اسماء و

صفات و تعینات در همه مراتب الهی و آفرینش تجلی حضرت حق می باشد. همه موجودات همه ظاهر حق هستند و حق خود را در آنها نشان داده است.

حق تعالی بی نیاز است و آنچه از وی سرازیر (نزول) می شود از زیادی و افزونی رحمت اوست بنابراین همه هستی چیزی جز فیض حق تعالی نمی باشد و به همین فیض است که کثرت از وحدت، رقیقه از حقیقه و عوالم (علامت افریدگار) به وجود می آیند. در زبان اهل معرفت از عالم باقیدهای مختلف یاد می شود، مثل عالم جبروت، عالم ملکوت، عالم ملک، عالم خیال و..

حکمتجو در این مبحث به یک نگاه جامع و دقیق از چگونگی غیب، اسماء و صفات الهی، ظهور کثرت از وحدت، عوالم هستی و مواردی از این قبیل دست می یابد و نیز می شناسد که حرکت عالم از عشق آغاز شده و بسط یافته است و به سوی آن باز می گردد.

عناوین فرعی این عنوان اصلی شامل:

- وحدت وجود

- حرکت حبی (فراهم آوری ظن نیکو به حضرت حق)

- حضرات خمس

- اسماء الهی و تجلیات اسمائی

- مبانی غیر توحیدی

۲- انسان کامل، خلافت الهی

(... إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً...) (بقره: ۳۰)

(لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) (التین: ۴)

یکی خط است از اول تا به آخر	برو خلق جهان گشته مسافر
در این ره انبیا چون ساربانند	دلیل و رهنمای کاروانند
و ز ایشان سید ما گشته سالار	هم او اول هم او آخر در این کار
احد در میم احمد گشت ظاهر	در این دور آمد اول عین آخر
برو ختم آمده پایان این راه	در و منزل شده ادعوا الی الله
مقام دلگشایش جمع جمع است	جمال جانفزایش شمع جمع است
شده او پیش و دلها جمله در پی	گرفته دست جانها دامن وی

اولین مخلوق، نور حضرت محمد صلی الله علیه و آله است نوری که واسطه فیض حضرت حق می شود تا همه به نور وجود او تلوء لوء یابند. همه هستی به ترتیب نزولی از عالی تا پست و از صاعد تا نازل همه به او ایمان آوردند تا نوبت به عالم ماده رسید که همه بدون هیچ انکاری و عصیانی ایمان آوردند چرا که او مظهر جمیع اسماء حق تعالی و دارای اوصاف ربوبیست و شناخت و راهیابی به وصال حضرت حق تنها از این مسیر میسر می باشد. ائمه اطهار علیهم السلام این انسان های کامل به صورت در دنیا هستند و به باطن در آخرت، در ظاهر بر ایشان احکامی که به دنیا تعلق دارد جاری است و در باطن قلب ایشان تعلق به عالم آخرت دارد. انسان کامل بر حسب سیر در ملکوت و جبروت و لاهوت دارای مراتب و مقامات است. آخرین و برترین مقام سیر انسان کامل (او ادنی) است این مقام، جایگاهی است که فرشتگان مقرب به او راه ندارند و مختص حقیقت محمدیه و اولیای محمدیه صلی الله علیه و آله است.

آنچه در این حوزه مورد دقت حکمتجویان قرار می گیرد، مقام و جایگاه ولایت و خلافت اهل بیت علیهم السلام در هستی است که با بررسی در می یابند به واسطه قرار گرفتن در آغوش اهل بیت علیهم السلام به فنا و عشق راه می یابند.

عناوین فرعی این عنوان شامل:

- نور محمدی صلوات الله علیه و اله

- ولایت

- خلافت

- رسالت

- مرید و مراد

- بدیل های غیر اصیل

(ب) موحد کیست؟

(۱) سیر و سلوک عرفانی

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ (بقره: ۱۶۵)

(وَاذْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا) (مزمل ۸)

شناسای چه آمد عارف آخر؟

که شد بر سرّ وحدت واقف آخر؟

جواب:

کسی بر سرّ وحدت گشت واقف	که او واقف نشد اندر مواقف
دل عارف شناسای وجود است	وجود مطلق او را در شهود است
بجز هست حقیقی هست نشاخت	و یا هستی که هستی پاک درباخت
وجود تو همه خار است و خاشاک	برون انداز از خود جمله را پاک
برو تو خانه دل را فروروب	مهیا کن مقام و جای محبوب

(گلشن راز؛ ص ۴۶)

قدم گذاشتن در مسیر عرفان نیازمند طهارت قلب از غیر حق است و این ممکن نمی باشد مگر با فهمیدن و عمل کردن به یک سری تعالیم و حیانی - روائی. این حوزه در پی آن هست تا موضوعات محوری در حوزه تربیتی و سلوکی عرفان را بیان کند، موضوعاتی که لازمه حرکت حکمتجو در سه ساحت معرفتی و بینشی، گرایش و رفتاری است. به این معنا که به او یاد بدهد برای رسیدن به خداوند متعال باید گام به گام به چه اندیشه ای برسد و نیز چگونه گرایشات و تمایلات متعالی خویش را تقویت کند و چگونه رفتار خویش را سامان دهد و با تعاملاتی که این سه ساحت دارند در مسیر الی الله به تعالی رسد و اشد حبا را با قلب خویش بیابد.

۱-۱) نشآت وجودی انسان:

(یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَبِئْسَ كُفْرًا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ) (مائده: ۱۰۵)

(وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ
زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا) (کهف: ۲۸)

در حدیث آمده است که المومن مرآت المومن یعنی اهل ایمان یکدیگر را چون آئینه باشند (که هر یک دیگری را نشان می دهد نه خود را) مومنان آئینه یکدیگرند. و چون مومن نام خدا نیز هست معنی دیگر حدیث آن باشد که اهل ایمان آئینه پروردگار خویشند و هر که در ایشان نظر کند هم گوهر ذات خود را می یابد و هم سیمای پروردگار خویش را در آن می بیند و این هر دو خود یکی است زیرا گوهر ذات آدمی همان نفس رحمانی و نفحه الهی است که خداوند در آدم دمید. مقام آئینگی، رهایی از تعلقات و نقوش و تصویرهای پراکنده است. اگر صورتگری بر چهره آئینه نقشی تصویر کند آن آئینه را در همان نقش محدود و آن را از دیگر نقش ها محروم می کند و اگر آن نقش را بزدایند آئینه هر دم نقشی می پذیرد و رنگی نشان می دهد و در عین حال از همه نقش ها مبرا است. در همین راستا علامه طباطبایی ره در کتاب رساله الولایه خویش با استناد به آیات و احادیثی چون (من عرف نفسه عرف ربه) بیان می فرمایند که نافعترین علم در شناخت حضرت حق، شناخت انسان از نفس خویش است پس تا خود را به شکل دقیق شناسد معرفت رب برایش مقدور نیست. بر همین اساس در این حوزه بررسی میکنیم که انسان چگونه آئینه جمال اسماء و صفات الهی است و یا آنکه چگونه تمام عالم در انسان جمع شده است. و انسان چگونه با عالم ماده و حیات حیوانی نیز هم آغوش شده است و با آن ارتباط برقرار میکند و مناسبات و ارتباطات آن چگونه است و چگونه و با چه فرایندی و طی چه منزلی میتواند خود را از عالم پست حیوانی به منزلگاه توحیدی حرکت دهد.

این بخش شامل:

- نفس حیوانی و قوای آن

- نفس انسانی

- معرفت شناسی

- مراتب طهارت

- جهاد با نفس و ریاضت

- هدایت ربوبی (ابتلائات)

- بدیل های غیر اصیل

(۲-۱) عرفان عملی:

- بررسی احوالاتی: چون محبت و عشق و غیرت

- بررسی مقاماتی چون: توبه، ورع، زهد، فقر، صبر، شکر، خوف، رجا، توکل، رضا، توحید

- سلوک عرفانی در ادعیه

- بدیل های غیر اصیل

(۱-۲-۱) حکمت عبادات:

(وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ) (ذاریات: ۵۶)

لیعبدون در تفاسیر به ليعرفون معنا شده است به این معنا که احکام و دستورات تشریحی اسلام، رابط انسان با خدا و عامل کسب نور، محبت، رضای الهی و نهایتاً قرب انسان است. برای دست یابی به این آثار لازم است عباداتی چون نماز و روزه و حج و... را منحصر در یک هیئت ظاهری نکنیم و به باطن عبادات راه یابیم چرا که اسلام دارای مراتب طولی شریعت، طریقت و حقیقت

است نباید پنداشته شود که شریعت در تقرب إلى الله اصل است. بلکه شریعت همچون پوسته‌ای است که ما را به باطن دین، یعنی ولایت، می‌رساند، و این گونه رشد و تعالی انسان در سیر درجات ولایت صورت می‌گیرد.

جریان دین در قوس نزول از «توحید» آغاز می‌شود، در «ولایت» خلفای الهی جریان پیدا می‌کند، و بعد در «شریعت» کیفیت می‌یابد. بنابراین، در قوس نزول، سیر از توحید به ولایت و سپس شریعت است. اما در قوس صعود، سیر انسان از شریعت به ولایت و سپس به توحید است پس برای شناخت حکمت و لطایف لایه‌های باطنی تر عبادات، نیازمند آن هستیم که آرام آرام به قلب خویش درک محضر الهی را با استعانت از ولایت تعلیم دهیم و موجبات تطهیر و رشد و تربیت نفس خویش را فراهم آوریم. بر همین اساس در این مبحث در پی حکمت ارکان عبادت هستیم تا با شناخت دقیقتر به رابطه‌ای حکیمانه راه یابیم.

در حکمت عبادات موارد زیر بررسی می‌شود:

- نماز
- روزه
- زکات
- حج
- دعا
- تولی و تبری
- جهاد
- امر به معروف و نهی از منکر

۵- تعیین جایگاه کاربردی ساحت عرفان

شناخت عرفان یعنی ورود به بطن دین و بررسی معارف عمیق تر دین است. به نظر می رسد رهایی افراد در ظاهر و پوسته دین مورد رضایت حق نباشد چرا که قرآن کریم انسان را به لقاء الله دعوت کرده است و او را متنبه کرده است «هل ننبئکم بالآخرین اعمالا الذین ضل سعیهم فی الحیاء الدنیا و هم یحسبون انهم یحسنون صنعا الذین کفروا بایات ربه و لقاءه». و این امر نیازمند شناخت دقیقتر دین و در راستای آن شناخت دقیقتر انسانها و لوازم هبوط و عروج آنها می باشد.

- موجب انس بیشتر و بهتر با مضامین قرآن کریم و ادعیه می شود.
 - با شناخت اسماء و صفات الهی، زندگی خویش را در جهت توحیدی شدن و رهایی از شرک هدایت میکند.
 - در عرفان ولایت معنای واقعی خود را پیدا می کند. پس با شناخت ساحت عرفان به شناخت دقیقتری از ولایت و چگونگی نزدیکی با ذوات مقدسه دست می یابد.
 - با شناخت عرفان به نظام تربیتی جامعی در جهت ساختن تمام ابعاد وجودی انسان راه می یابد.
 - با شناخت نفس خویش کیدها و مهلکات و توانمندی های نفس را بهتر می شناسد.
 - به نیاز فطری خود از جمله نیاز به محبت الهی و دست یابی به کمال مطلق جامه تحقق می بخشد.
 - عرفان به عواطف بیش از علوم دیگر عنایت دارد و آن را مورد تربیت قرار می دهد.
 - شناخت محبت را فراهم می آورد و محبت موجب اطاعت حضرت حق می شود بدین ترتیب عرفان موجبات طاعتی بدور از شرک را تحقق می بخشد.
- شخص آشنا به عرفان در مواجهه با ابتلائات آگاهتر و مومنانه تر برخورد خواهد کرد.

۶- معرفی کتب و منابع موجود پیرامون ساحت عرفان

عنوان کتب	مؤلف / مترجم	ناشر	سطح	عرصه
علم جهان علم ربط جهان شناسی اسلامی در دنیای جدید	جان ویلیام چیتیک	نشر اطلاعات		سیر عملی، نظری، منبع شناسی
آشنائی با علوم اسلامی	رضا برنجکار	سمت		
آشنائی با علوم اسلام	شهید مطهری	صدرا		
مفهوم عرفان	موحدیان عطار	مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب		
جامع الکلیات	ام سلمه بیگم نیریزی	آیت اشراق		
در آمدی بر تصوف و عرفان اسلامی	ویلیام چیتیک			
عرفان و حکمت متعالیه	علامه حسن زاده			
فلسفه و عرفان اسلامی در رویایی با چالش ها	فنائی اشکوری			
در آمدی بر عرفان اسلامی	محسن اراکی (ضمیمه تشیع شمس تبریزی)			
شاخصه های عرفان ناب شیعی	فنائی اشکوری			
مبانی عرفان نظری	سعید رحیمیان			
عرفان و فلسفه	والتر ترنس استیس، ترجمه بهاء الدین خرمشاهی			
ساختار گرائی سنت و عرفان	عطاء انزلی			
عرفان اسلامی در آئینه مطالعات معاصر	حسین شکرابی			
معرفت شناسی در عرفان	ابراهیمیان			
معرفت شناسی و هرمونوتیک از منظر عرفانی	ویلیام چیتیک			

عنوان کتب	مؤلف / مترجم	ناشر	سطح	عرصه
پرسش‌ها و پاسخ‌های دانشجویی ۱۱	محمد رضا کاشفی			
عرفان نظری	یثربی			
فلسفه عرفان	یثربی			
تاریخ تصوف	مهدی دهباشی	سمت		
نفحات الانس	جامی	نشر سخن		
طبقات الصوفیه	خواجه عبدالله انصاری	نشر توس		
جلوه‌های معنویت در جهان اسلام	سید حسین نصر	نشر دانشگاه ادیان و مذاهب		
جستجوی تصوف در ایران	عبدالحسین زرین کوب			
دنباله جستجوی تصوف در ایران	عبدالحسین زرین کوب			
ارزش میراث تصوف	عبدالحسین زرین کوب			
تصوف در یکصد پرسش و پاسخ	عبدالباقی گولپینارلی			
گذر معنویت از ایران	فولتس ریچارد سی	نشر ادیان		
تاریخ تصوف در هند ج ۱	اطهر عباس رضوی			
جنبش نقطویه	علیرضا ذکاوتی			
طریقه مرتضوی	محمدتقی مجلسی	صداقت		
ریشه‌های هویتی تشیع و عرفان	محمد خواجه‌جوی			
تقدیر توحیدی تاریخی	طاہر زاده			
فلسفه تاریخ شیعی با تطبیق آراء علامه محمدحسین طباطبایی	احمد رهدار			
بینش اساطیری	داریوش شایگان			
رساله مشواق	ملا محسن فیض کاشانی	نشر بین الملل		
ابن عربی و زبان تازه عرفانی	سعاد الحکیم	نشر جامی		
رشف اللاحاظ فی کشف الالفاظ	حسینی هروی			
گلشن راز	محمود شبستری			

تاریخ عرفان

زبان عرفان

عنوان کتب	مؤلف / مترجم	ناشر	سطح	عرصه
اصطلاحات الصوفیه	عبدالرزاق کاشانی			زبان عرفان
لطایف الاعلام لطائف الاعلام فی اشارات اهل الالهام	عبدالرزاق کاشانی			
منطق الطیر	عطار نیشابوری			
اصطلاحات عرفانی	سید جعفر سجادی			
شرح مقدمه قیصری	جلال آشتیانی	دفتر تبلیغات اسلامی		ظهور و بروز اسماء و صفات الهی
عیان و نهان در گستره هستی	آیه الله حسن ممدوحی	ایت اشراق		
الله شناسی	علامه سید محمد حسین حسینی طهرانی	مدیر ساحت		
توحید در قرآن	آیه الله جوادی آملی	اسراء	مدیر ساحت	
مبانی و فلسفه عرفان نظری	علی امینی نژاد، مهدی بابائی، علی رضا کرمانی	موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی	مدیر ساحت	
مصباح الهدایه	امام خمینی			
رسائل توحیدی	علامه طباطبائی			
شرح الاسماء (شرح دعای جوشن)	حاج ملاهادی سبزواری			
هستی شناسی عرفان	میرزا هاشم اشکوری			
گوهر و صدف عرفان اسلامی،	فریتیوف شووان، ترجمه مینو حجت			
در امتداد وحی و عرفان	محمد ملکی			
توحید در قرآن آیه الله	جوادی آملی			
عرفان نظری	یحیی یثربی			
خیر و شر از مکتب ابن عربی	حسن امینی			
اصول و مبانی عرفان نظری	سید یدالله یزدان پناه			

عنوان کتب	مؤلف / مترجم	ناشر	سطح	موضوع
مبانی عرفان	یحیی کبیر			ظهور و بروز اسماء و صفات الهی
مرآة الحق	حاج محمد جعفر کبودر آهنگی			
مفاتیح الاعجاز فی شرح گلشن راز	محمد بن یحیی لاهیجی			
وحدت از دیدگاه عارف و حکیم علامه حسن زاده آملی				
ادب فنای مقربان	علامه جوادی آملی	اسراء		انسان کامل، خلافت الهی
سر سلوک	محمد جواد رودگر	نشر ایت اشراق		
کتاب اصحاب سر اهل بیت علیهم السلام				
سیر و سلوک طرحی نو در عرفان شیعی	علی رضایی	انتشارات موسسه امام خمینی		
سیر و سلوک	خانم امین اصفهانی	ایت اشراق		سیر و سلوک عرفانی
راه و رسم منزلها، شرح منازل السائرین	دکتر شیخ الاسلام	انتشارات دانشگاه تهران		
شراب طهور، شرح منازل السائرین	مهدی طیب	سفینه		
منازل السائرین	شرح منصوری لاریجانی	چاپ و نشر بین الملل		
عمل عرفانی در پرتو علم و حیانی	آیة الله جوادی آملی	اسراء	مدیر ساحت	
اصول و مبانی عرفان عملی در اسلام	احمد حسین شریفی	سمت	مدیر ساحت	
غم عشق (گامهای نخستین در سیر و سلوک)	عبد القائم شوشتری	مؤسسه فرهنگی طوبای محبت	مدیر ساحت	
دفتر دل	آیة الله مجتبی تهرانی	نشر مصابیح الهدی	مدیر ساحت	

عنوان کتب	مؤلف / مترجم	ناشر	سطح	عرصه
مصباح الهدی	مهدی طیب	سفینه	مدیر ساحت	
عشق از دید گاه امام ره و ابن عربی	فاطمه طباطبائی	موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی	مدیر ساحت	
شہید عشق الہی	رابعه عدویہ، عبد الرحمان بدوی	نشر مولا		
رساله محبت (نہ کلام)	آیۃ اللہ شجاعی	سروش		
جمال آفتاب و آفتاب ہر نظر: شرحی بر دیوان حافظ	علی سعادت پرور	احیاء کتاب		
سیر و سلوک بحر العلوم	علامہ طہرانی			
سیر و سلوک بحر العلوم	شرح علامہ مصطفوی			
حسن دل (در سیرو سلوک الی اللہ)	حکیم آقا محمد بید آبادی			
تذکرۃ السالکین،	آقا محمد بید آبادی			
اوصاف الاشراف	خواجہ نصیر الدین طوسی			
صد میدان	خواجہ عبد اللہ انصاری			
سر حق	مهدی طیب			
رسالۃ الولایہ	علامہ طباطبائی			
مراقبہ سالکین	صداقت			
عمل عرفانی	آیۃ اللہ جوادی			
سلوک عرفانی	شیخ حسین بحرانی			
محجۃ البیضاء	ملا محسن فیض کاشانی			
رسالۃ الحقوق امام سجاد ع				
عدۃ الداعی و نجاح الساعی	علامہ ابن فہد حلّی			
حریم قدس	سید محمد محسن حسینی طہرانی			

عنوان کتب	مؤلف / مترجم	ناشر	سطح	عرصه
مقدمه رساله لب اللباب	علامه طباطبایی			سیر و سلوک عرفانی
دانش و روش بندگی	آیة الله جوادی آملی			
سرالاسراء	آیة الله سعادت پرور			
مرصاد العباد	نجم الدین رازی			
بحر المعارف	ملا عبد الصمد همدانی			
مواقع النجوم	ابن عربی			
رشحات المعارف	علامه شاه آبادی			
اشارات ایمانیه	آقا نجفی اصفهان			
رساله لقاء الله	میرزا جواد آقا ملکی تبریزی			
کنوز الحکمه	احمد جام			
سلوک فیض	ترجمه و تحقیق رضا جلیلی			
عرفان خودی در کلیات اقبال لاهوری	قادر فضلی			
نردبان آسمان درسهای آیت الله بهاء الدینی				
مصباح الشریعه و مفتاح الحقیقه، منسوب به امام جعفر صادق علیه السلام				
سلوک عاشورایی	علامه طهرانی			
عرفان اسلامی (مجموعه آثار جلد ۱)	علامه جعفری			
عرفان عملی	یحیی یشربی			
شاخصه های عرفان ناب شیعی	محمد فنایی اشکوری			
کیمیای جان	همت سهراب پور			
مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه	عز الدین محمود کاشانی			

عنوان کتب	مؤلف / مترجم	ناشر	سطح	عرصه
تذکره المتقین	بهارى			سیر و سلوک عرفانی
کیمیای وصال	آیه الله شجاعی			
زیبائی شناسی (مبانی عشق شناسی صدرا)	دکتر امام جمعه			
سوانح العشاق	احمد غزالی			
لمعات	فخر الدین عراقی			
رساله عرفانی در عشق	ایرج افشار			
ترجمان الاشواق	ابن عربی			
مبانی فلسفی عشق منظر ابن سینا و ملاصدرا	محمد حسین خلیلی			
دیوان شعر	ابن فارض			
لوامع و لوايح	عبدالرحمن جامی			
مواجید عرفانی	حسین روحانی نژاد			
مولانا و مدرسه عشق	مهدی کمپانی زارع	نشر نگاه معاصر		
عقل و عشق در حریم عاشورا (از دیدگاههای فلسفی غلامحسین دینانی)	منصوری لاریجانی			
عرفان جمالی در اندیشه های محمد غزالی	محمد رودگر			
محاكمه آفتاب (زندگی سلوکی شیخ اشراق)	سید یحیی یثربی			
اساس السعاده (شرح مراتب طهارت)	سید یوسف ابراهیمیان آملی	نشر قائم آل محمد		نفس شناسی
الحقایق فی محاسن اخلاق	ملا محسن کاشانی	آیت اشراق		
مقالات ۳ ج	آیه الله شجاعی	سروش		
تهذیب نفس و سیر و سلوک (تبیان دفتر ۴۴)	حضرت امام خمینی	موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی		

عنوان کتب	مؤلف / مترجم	ناشر	سطح	عرصه
کتاب فقه الاخلاق	امیر قنوی			نفس شناسی
عقل و عشق یا مناظرات خمس	ابن ترکه			
ریاضت در عرف عرفان	حسن رضانی			
حقیقت مکاشفات (معرفت شناسی مکاشفات)	مهدی افتخار			
معرفت شناسی در عرفان	سید حسین ابراهیمیان	نشر بوستان		
تزکیه و تهذیب نفس	ابراهیم امینی	نشر شفق		
شرح اشارات (نمط ۷ و ۸)	علامه حسن زاده آملی			
نفی خواطر (پژوهشی در ماهیت و کارکرد خواطر نفسانی از منظر وحی، عقل، عرفان)	قنبریان	نشر آیت		
چهل حدیث	حضرت امام خمینی			
راه روشن (ترجمه محبۀ البیضاء)	ملا محسن کاشانی			
حماسه و عرفان	آیة الله جوادی آملی			
نبراس الهدی	حاج ملا هادی سبزواری	نشر بیدار		
حکمت عبادات	آیة الله جوادی آملی	الزهرا سلام الله		
اسرار الشریعه اطوار الطریقه و انوار الحقیقه	سید حیدر آملی	نشر نور علی نور		
اسرار عبادات (نماز ، روزه و حج)	قاضی سعید قمی	آیت اشراق		
اسرار الصلاة	میرزا جواد آقا ملکی تبریزی	نشر لاهوت		
آداب الصلاة	امام خمینی	موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی		
معراج عارفان شرح سر الصلاة امام ره	علی زمانی قمشه ای			

عنوان کتب	مؤلف / مترجم	ناشر	سطح	عرصه
عرفان نماز	ملا محسن فیض کاشانی			نفس شناسی
اسرار الحکم حاج ملا هادی سبزواری	آیت الله ابوالحسن شعرانی			
اسرار الصلاة	امام خمینی			
تجربه های عرفانی در ادیان	مظاهری سیف	بوستان کتاب	مدیر ساحت	بدیل ها
جریان شناسی انتقادی عرفان های نو ظهور	مظاهری سیف	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی	مدیر ساحت	
عارف و عارف نمایان	ملا صدرا	دانشگاه الزهرا سلام الله علیها		
هنر زندگی (مراقبه و پیا سانا)	ویلیام هارت			بدیل ها در مقابل اصیل
وابستگی متقابل (هم وابستگی)	ملودی بیٹی، ترجمه نسرین سلامت			
مشرق در دو افق (عرفان اسلامی و هندوئی)	ابوالفضل محمودی			
خلق مدام در عرفان ایرانی و آیین بودایی ذن	توشیهیکو ایزوتسو			
آئین هندو و عرفان اسلامی	داریوش شایگان			
سوره نیلوفر سه گانه	پاشائی			
بود و نمود (و وحدت وجود هندوئی)	محبوبه هادی نا			
آفتاب و سایه ها	فعالی			
ذن در آئینه سیمرغ	مهدی امین پور			
دندان ببر	پال توئیچل			
فلسفه و عرفان	والترت استیس			
معرفی مکتب های عرفانی فلسفی هند	فرناز ناظرزاده کرمانی			

برای مطالعات انگیزشی حکمتجو

عنوان کتب	مؤلف / مترجم	ناشر	سطح	عرصه
بعضی از کتب دکتر شریعتی				
سلوک عرفانی در سیره اهل البيت عليهم السلام	حسین بن علی بحرانی			
کتب عرفان	نظر آهاری			
ادعیه ها				
حدیث عنوان بصری				
خطبه های نهج البلاغه				
در محضر روح الله، جهاد با نفس	حسن قدوسی زاده			
دلشده	سید هاشم حداد			
زمزمه های عشق (نیایشهای شهید چمران)	منصوری لاریجانی			
انسان کامل	استاد مطهری			
آزادی معنوی	استاد مطهری			
ده گفتار	استاد مطهری			
حکمتها و اندرزها	استاد مطهری			
سیری در نهج البلاغه	استاد مطهری			
زیارت عاشورا (اتحاد روحانی با امام حسین ع)	استاد طاهرزاده			
هنر مردن	استاد طاهرزاده			
صلوات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله عامل قدسی شدن روح	استاد طاهرزاده			
ادب خیال، عقل، قلب	استاد طاهرزاده			
بصیرت حضرت فاطمه سلام الله علیها	استاد طاهرزاده			
دعای ندبه زندگی در فردایی نورانی	استاد طاهرزاده			

ردیف	عناوین کتب	مؤلف/ مترجم	ناشر	سطح
انگیزشی حکمتجو برای مطالعات	فتح خون	شهید آوینی		
	شکوای سبزا	سید مهدی شجاعی		
	شکوای سبز ۲	سید مهدی شجاعی		
	مناجات	سید مهدی شجاعی		
مطالب عام عرفان نظری	آشنائی با علوم اسلامی	رضا برنجکار		حکمتجو
	آشنائی با علوم اسلامی	شهید مطهری		حکمتجو
	در جستجوی عرفان اسلامی	ایه الله مصباح یزدی		حکمتجو
	مبانی عرفان نظری	سعید رحیمیان		حکمتجو
	شاخصه های عرفان ناب شیعی	محمد فنائی اشکوری		حکمتجو
	بشنو از نی	علی صفایی		حکمتجو

مجمع عالی حکمت: www.hekmateislami.com

انجمن عرفان: www.anjoman-erfan.com

موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلامی: isin.ir

۷- معرفی متفکران و راه های ارتباطی با ایشان در رابطه با ساحت عرفان

ردیف	نام و نام خانوادگی	پل ارتباطی
۱	علامه حسن زاده آملی و آیت الله صمدی آملی	www.samtekhoda.ir
۲	آیه الله جوادی آملی	www.esra.ir
۳	استاد حسین انصاریان	www.erfan.ir
۴	دکتر قاسم کاکائی	www.kakaie.com
۵	استاد یدالله یزدان پناه	www.yazdanpanah.halghe.ir
۶	استاد طاهرزاده	www.lobolmizan.ir
۷	دکتر سید یحیی یثربی	www.yasrebi.org
۸	غلامحسین دینانی	ebrahimi-dinani.com gh-ebrahimi@srbiau.ac.ir
۹	استاد مهدی طیب	www.ahlevela.com
۱۰	استاد محمد شجاعی	www.shojaee.org
۱۱	استاد فنایی اشکوری	www.fanaei.ir fanaei.ir@gmail.com
۱۲	استاد کمیلی	www.komeily.com
۱۳	استاد حسن رضانی	www.ramazani.org
۱۴	استاد لطفی اذر	www.saehat.net
۱۵	سید فتح الله مجتبابی	f-mojtabaie@srbiau.ac.ir
۱۶	فاطمه طباطبائی	tabatabaei@ri-khomeini.ac.ir

۸- ارائه‌ی تاریخچه ساحت عرفان

تاریخچه عرفان به حضور و ارتباط اولین پیامبر با خداوند مربوط می‌شود. زمانی که حضرت آدم سلام الله علیه مورد خطاب خداوند قرار گرفت، زمانی که درک حضور خداوند با تابش انوار الهی تحقق پذیرفت. تا زمان آخرین پیامبر صلوات الله علیه و آله به شکل تام و تمام ظهور کرد چرا که ایشان جمع تنزیه و تشبیه و مظهر تام حضرت حق بود. و این آب کوثر از طریق ایشان و اهل بیت صلوات الله علیهم اجمعین، به یاران خاص انتقال می‌یافت تا این حقیقت دین در معرض کج فهمی کج سلیقان و آلودگی غیر مزگی‌ها قرار نگیرد. کسانی که تاب تحمل معارف دقیق اسلامی را ندارند. تا آنکه آرام آرام در سیر رشد و بلوغ یاران اهل بیت از طریق ادعیه و احادیث و ... به مردم انتقال یافت.

ما نیز در پی آنیم روش مطلوب انبیای الهی را که به نگاه ساحتی نزدیکتر است در یابیم تا آنکه عطر افشان فضای آلوده آخر زمان گردیم.

۹- تعیین حداقل‌های ساحت عرفان

- عشق و ادب به محضر اهل بیت علیهم السلام
- آشنایی با نظام هستی شناسی عرفان
- آشنایی با اسماء و صفات الهی
- آشنایی اجمالی با مقام نورانیت اهل بیت علیهم السلام
- آشنایی اجمالی با اصحاب سرّ اهل بیت علیهم السلام
- آشنایی با آیینه بودن نفس برای معرفت رب
- آشنایی با مختصات عرفان عملی
- درک حرکت حبی حضرت حق و پیدا کردن حسن ظن به مقدرات الهی
- آمادگی معرفتی برای سیرو سلوک

۱۰- تعیین حداقل‌های پیشنهادها برای ساحت عرفان

- آشنایی با اصول عقاید
- آشنایی اجمالی با فلسفه صدرایی
- انس و آشنایی با متون و زبان عرفانی
- آشنایی با علم النفس
- داشتن تجربه و رجوع به نفس

۱۱- انطباق محتوای ساحت عرفان دینی با کتب نظام فعلی

در کتب تعلیمات دینی راهنمایی و دبیرستان تلاش شده است با بهره گیری از آیات قرآن کریم معارف اسلامی را ارائه دهد و به میزانی که موفق عمل کرده باشد موجبات اندیشه و تفکر دانش آموز را در هستی خود انسان و عالم خلقت فراهم کرده است.

در دانشگاه هم کتبی نظیر «مبانی عرفان نظری» سعید رحیمیان، «تاریخ تصوف» مهدی دهباشی، «مقدمه ای بر مبانی عرفان و تصوف» سید ضیاء الدین سجادی، «برگزیده مرصاد العباد» رضا انزابی نژاد، «المجانی من النصوص العرفانیه» عباس اقبالی، انتشارات سمت به چاپ رسانده که در اختیار دانشجویان قرار می گیرد و تلاش برای ارائه عرفان نظری و تاریخ تصوف به مخاطبین خود دارد. لکن برای مقطع سنی نوجوان، مشابه مورد مقایسه و قابل انطباقی وجود ندارد.

۱۲- آسیب شناسی ساحت عرفان

۱. به نظر می رسد مهمترین نگرانی، فهم اشتباه از مطالب و قرار گرفتن در مسیر اشتباه است.
- چرا که به دلیل وجود معنویتهایی کاذب با نام عرفان، ممکن است این نسخه های بدل را به دلیل داشتن شباهتهایی با عرفان اسلامی، اصیل پنداشته و با عدم دقت بروی افتراقها باعث انحراف خویش شود.
۲. دانستنی که منجر به عمل نشود و این امر، باعث کدورت قلب خواهد شد.
۳. مسیر عرفان، و به ویژه عرفان عملی بسیار دقیق خواهد بود که این جز با گام گذاشتن در مسیر اصیل عرفان اسلامی ممکن نخواهد بود.
۴. احتمال سرخوردگی در صورت دست نیافتن به احساسات و مطالبات احساسی در این مسیر وجود دارد.
۵. عدم توجه به طی کردن گام به گام مسیر.
۶. عرفان زدگی: چنانچه مباحث خوب ارائه شود شاید موجبات این برداشت ناصحیح را فراهم کند که در نزد غیرعارفان هیچ خبری نیست: خود شگفتی و خود باوری کاذب و انحصارگرایی
۸. تاویل گرایی
۹. پرهیز از ظواهر و امور عادی
۱۰. گرایش به تصوف

۱۳- شیوه های اختصاصی ارائه ی محتوای ساحت عرفان

یکی از مهمترین تفاوت عرفان با دیگر ساحت ها اختصاصی بودن شیوه ان است که با بررسی سیره انبیا و اولیا در طول تاریخ در می یابیم که این امر با جدیت تحقق پیدا می کرده است که در مورد چگونگی آن نیاز به مباحث دقیقتری است که در جزوات تکمیلی ترسیم خواهد شد.

لیک به طور مجمل دو شاخص آن:

کیفیت خاص زمانی و مکانی موجب روش متفاوت میشود.

پرهیز از تمامی امور سوپژکتیوته منجر به حصول زدگی و این امر خود باعث تفکر انتزاعی می شود.

۱۴- معرفی ارزیابان و تصدیقگران ساحت عرفان

حجۀ الاسلام و المسلمین بحرینیان

... فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

... پس هر کس به تقای پروردگار خود امید دارد باید به کار شایسته

بپردازد، و هیچ کس را در پرستش پروردگارش شریک نسازد.

<سوره ی کهف آیه ۱۱۰>